

מפת ששת ימי הבריאה

א' • אור וחושך

ב' • רקיע ומים

ג' • יבשה וצמחייה

ד' • מאורות

ה' • דגים ועופות

ו' • חיות ואדם

תרשים מקורי • מקור התוכן: בראשית א'

בראשית

פרק א'

בריאת העולם

פסוקים, מפה חזותית, הסברים, מושגים בתוך הפרק ושאלות בגרות עם פתרונות

תרשים מקורי: סדר ששת הימים לפי בראשית א'; אינו צילום או שחזור של הבריאה.

בראשית א': מפת הפרק

ד

בריאת האדם
פסוקים כ"ו-ל"א

ג

שלושה ימים של מילוי
פסוקים י"ד-כ"ה

ב

שלושה ימים של הפרדה
פסוקים ג'-י"ג

א

פתיחה: מצב ראשוני
פסוקים א'-ב'

אורך הקטעים ביחס לפרק:

בפרק: 31 פסוקים. **בבגרות:** הפרק נשאל ב-6 מועדים/שאלונים במסמך.

בראשית א', פסוקים א'–ב'

א' בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
ב' וְהָאָרֶץ הָיְתָה תִּהוּ וְבָהוּ וְחָשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי
הַמַּיִם

קטע: פתיחה: מצב ראשוני

נוסח המקרא: "מקרא על פי המסורה" (ספריא), רישיון CC BY-SA. ללא טעמי מקרא.

הסבר: פתיחה: מצב ראשוני

מן הפתיחה אל הסדר

תהו ובהו

חושך ותהום

רוח אלהים

המשך: הבדלה וארגון

תרשים מקורי · מקור התוכן: בראשית א'

1

הפרק מציג את אלוהים כבורא יחיד. רמב"ן (א', א') מפרש "ברא" כהוצאה מן האין. אבן עזרא שם חולק על הגדרה זו ככלל. בפרק מופיעים גם "ברא" וגם "עשה"; אין לקבוע מהפועל לבדו אם מדובר בחומר קיים.

2

"תהו ובהו" מתאר את המצב הראשוני לפני הסדר המתואר בהמשך. פירוש "רוח אלהים" אינו יחיד: אבן עזרא מפרש רוח ממש, ורש"י מביא דימוי של ריחוף כסא הכבוד. יש להבחין בין הכתוב ובין פירושו.

מקורות: בראשית א'; רמב"ן, א'; אבן עזרא, א'-ב'; רש"י, ב'. קישורים מלאים בסוף המצגת ובתצוגת הקריאה.

בראשית א', פסוקים א'-ב'. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

הסבר: פתיחה: מצב ראשוני

1

רש"י (א', א') קורא את הפתיחה כמשפט המתאר את ראשית הבריאה, ואינו רואה בה הוראה על סדר כל הנבראים. רמב"ן שם מפרש בריאה ראשונית מן האין ואחריה עיצוב. שתי קריאות פרשניות, לא פירוש מילוני מוסכם אחד. בשתיהן האל הוא מקור הבריאה.

שתי קריאות לפתיחה

רש"י • משפט הפתיחה

אין הוראה על סדר הכול

רמב"ן • בריאה מן האין

אחריה עיצוב וסדר

תרשים מקורי • מקור התוכן: בראשית א'

מקורות: רש"י ורמב"ן לבראשית א', א'. הבחנה בין קריאות פרשניות; אין להציגן כעובדות מדעיות.

בראשית א', פסוקים א'–ב'. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

פסוק מפתח: פתיחה: מצב ראשוני

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ

בראשית א', פסוק א'

ללא תמונה: פסוק הפתיחה מוצג לבדו כדי להבחין בינו לבין פירושים ואיורים.

בראשית א', פסוקים ג'-ח'

ג' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אוֹר

ד' וַיֹּרֶא אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ

ה' וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לָאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

ו' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם

ז' וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר
מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן

ח' וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי

קטע: שלושה ימים של הפרדה

בראשית א', פסוקים ט'-י"ג

ט' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְקוֹוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתִרְאָה הַיִּבְשָׁה וַיְהִי־כֵן

י' וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לַיִּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמַקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב

י"א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשָׂב מִזֶּרַע זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר זָרַעוּ־בֹו עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן

י"ב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשָׂב מִזֶּרַע זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשָׂה־פְּרִי אֲשֶׁר זָרַעוּ־בֹו לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב

י"ג וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי

קטע: שלושה ימים של הפרדה

הסבר: שלושה ימים של הפרדה

שלושה ימים של הפרדה

א' • אור | חושך

ב' • מים | מים

ג' • ים | יבשה

תרשים מקורי • מקור התוכן: בראשית א'

1

בפרק חזרות נוסחאות אמירה, ביצוע, הערכה וסיום יום, אך לא כולן מופיעות בכל יום. למשל, ביום השני לא נאמר "כי טוב", וביום הראשון לא מופיע "ויהי כן". החזרות יוצרות סדר, והחריגות מזמינות פירוש.

2

יום 1: האור נברא והאל מבדיל בינו לבין החושך. יום 2: רקיע מפריד בין מים עליונים לתחתונים. יום 3: המים מתכנסים ונוצרת יבשה, והארץ מצמיחה צמחים.

מקור ההסבר: לפי סיכומי סוף פסוק (sofpasuk.com) וטקסטולוגיה (textologia.net), בפרפראזה. האתרים מזכירים גם פרשנים: רש"י, רמב"ן.

בראשית א', פסוקים ג'–י"ג. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

הסבר: שלושה ימים של הפרדה

הכתוב והפירוש

"יום אחד"

רמב"ן: אין עדיין שני

רש"י: האל יחיד

ביום השני: אין "כי טוב"

תרשים מקורי · מקור התוכן: בראשית א'

1

למה "יום אחד" ולא "ראשון"? רמב"ן (ה') מסביר שעדיין אין יום שני ביחס אליו. רש"י (ה'), בעקבות מדרש, מסביר שהאל היה יחיד בעולמו. רש"י (ז') מסביר שאין "כי טוב" בשני כי מלאכת המים הושלמה בשלישי.

2

ביום השלישי יש הבדל בין הציווי לביצוע: האל מצווה "עץ פרי עשה פרי" והארץ מוציאה "עץ עושה פרי". רש"י מסביר שהארץ לא קיימה את הציווי במלואו, ולכן נענשה אחר כך כשהאדם חטא.

מקורות: רמב"ן א', ה'; רש"י א', ה', ז', י"א. ההסבר על "עץ פרי" הוא פירוש רש"י, לא תיאור בוטני.

בראשית א', פסוקים ג'–י"ג. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

פסוק מפתח: שלושה ימים של הפרדה

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אֹר:

בראשית א', פסוק ג'

עיצוב טקסט מקורי · הפסוק מבראשית א' מוצג ללא איור כדי להבחין בין הכתוב ובין המחשה.

בראשית א', פסוקים י"ד-י"ט

י"ד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ
לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם

ט"ו וְהָיוּ לְמֹאזֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן

ט"ז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמָּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת־הַמָּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם
וְאֶת־הַמָּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים

י"ז וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ

י"ח וּלְמַשַּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב

י"ט וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רִבְעִי:

קטע: שלושה ימים של מילוי

בראשית א', פסוקים כ'–כ"ד

כ' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שְׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם

כ"א וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה | הַרֹמֶשֶׁת אֲשֶׁר שְׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֶת כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב

כ"ב וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיָּמִים וְהָעוֹף יֵרֶב בָּאָרֶץ

כ"ג וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חֲמִישִׁי

כ"ד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֶמָּה וְרֶמֶשׂ וְחַיֵּיתוֹ־אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן

קטע: שלושה ימים של מילוי

בראשית א', פסוק כ"ה

כ"ה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חֵית־הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת־כָּל־רֶמֶשׂ
הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב

קטע: שלושה ימים של מילוי

נוסח המקרא: "מקרא על פי המסורה" (ספריא), רישיון CC BY-SA. ללא טעמי מקרא.

הסבר: שלושה ימים של מילוי

יום חמישי: רקיע

"ויעופף על הארץ"

עוף בשמי הרקיע

"ויברא אלהים"

ברכה: "פרו ורבו"

תרשים מקורי · מקור התוכן: בראשית א'

1 שלושת הימים האלה ממלאים את המרחבים שנוצרו בשלושת הימים הראשונים. יום 4: שמש, ירח וכוכבים "לאתות ולמועדים ולימים ושנים", מול האור שנברא ביום 1.

2 יום 5: דגים ועופות, מול הים והרקיע של יום 2. יום 6 (חלק א): חיות היבשה, מול היבשה והצמחים של יום 3. כך נוצרת סימטריה בין "הפרדה" ל"מילוי".

3 רש"י (ט"ז) מביא מדרש: שני המאורות נבראו שווים והלבנה נתמעטה בעקבות טענתה על "שני מלכים בכתר אחד". זהו הסבר מדרשי לפער בין "הגדולים" לבין "הגדול" ו"הקטן", לא טענה אסטרונומית.

מקורות: בראשית א', י"ד-כ"ה; רש"י א', ט"ז. ההקבלה בין הימים היא הצעה לקריאת מבנה הפרק.

בראשית א', פסוקים י"ד-כ"ה. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

הסבר: שלושה ימים של מילוי

1

בפסוק כ"א "ויברא" מתייחס לתנינים, לכל נפש החיה שבמים וגם לעוף, ולא רק ליצור מיוחד אחד. בפסוק כ"ב ניתנת להם ברכת ריבוי. אפשר לדון בשלילת מיתוס: התנינים נבראים בידי האל, ואינם כוח המתחרה בו.

יום חמישי: מים

"ישרצו המים"

תנינים גדולים

נפש חיה בים

ברכה: "ומלאו את המים"

תרשים מקורי · מקור התוכן: בראשית א'

מקור ישיר: בראשית א', כ"א-כ"ב. שלילת מיתוס היא קריאה ספרותית להשוואה ולביסוס, לא הגדרת המילה "ברא".

בראשית א', פסוקים י"ד-כ"ה. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

פסוק מפתח: שלושה ימים של מילוי

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל
בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים
וּשְׁנָיִם

בראשית א', פסוק י"ד

בראשית א', פסוקים כ"ו-כ"ח

כ"ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ וַיְרִדּוּ בְּדֶגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ

כ"ז וַיִּבְרָא אֱלֹהִים | אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא
אֹתָם

כ"ח וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשְׁהָ
וַיְרִדּוּ בְּדֶגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּה הָרֹמֶשֶׁת עַל־הָאָרֶץ

קטע: בריאת האדם

בראשית א', פסוקים כ"ט-ל"א

כ"ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב | זֶרַע זָרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
כָּל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְּרִי־עֵץ זֶרַע זָרַע לָכֶם וְהָיָה לְאָכְלָהּ

ל' וְלִכְל־חַיֵּית הָאָרֶץ וְלִכְל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכְל | רוֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה
אֶת־כָּל־יֶרֶק עֹשֶׂב לְאָכְלָהּ וְהָיִינוּ

ל"א וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהָיָה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם
הַשְּׁנִי

קטע: בריאת האדם

הסבר: בריאת האדם

בריאת האדם

זכר ונקבה

בריאה בצלם

ברכה ותפקיד

מזון מן הצומח

תרשים מקורי · מקור התוכן: בראשית א'

1

האל אומר "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". רמב"ן (כ"ו) מסביר שהמאמר המיוחד קשור למעלת האדם. בפסוק כ"ז נאמר "זכר ונקבה ברא אותם"; שתי הדמויות נכללות בבריאה בצלם.

2

אחרי בריאת האדם לא נאמר "כי טוב" בנפרד. בפסוק ל"א נאמר "והנה טוב מאד" על כל אשר עשה האל. רמב"ן שם דן בטוב הכולל ובמקום הרע בסדר העולם; אין לייחס לו כאן הסבר פשוט של בחירה חופשית ללא מקור.

3

האדם מקבל ברכת ריבוי, שליטה ומזון צמחי. רש"י (ל"א) דורש את "יום השישי" כרמז לחומשי התורה ולו' בסיוון. זו דרשה; הכתוב אינו אומר שמתן תורה התרחש ביום השישי לבריאה.

מקורות: בראשית א', כ"ו-ל"א; רמב"ן כ"ו, ל"א; רש"י ל"א. יש להבחין בין לשון הכתוב, פירוש ודרש.

בראשית א', פסוקים כ"ו-ל"א. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

פסוק מפתח: בריאת האדם

וַיְבָרֵא אֱלֹהִים | אֶת־הָאָדָם בְּצִלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים
בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם

בראשית א', פסוק כ"ז

סיכום בראשית א': בריאת העולם

נבראי יום ה'

חיים במים

עוף מעל הארץ

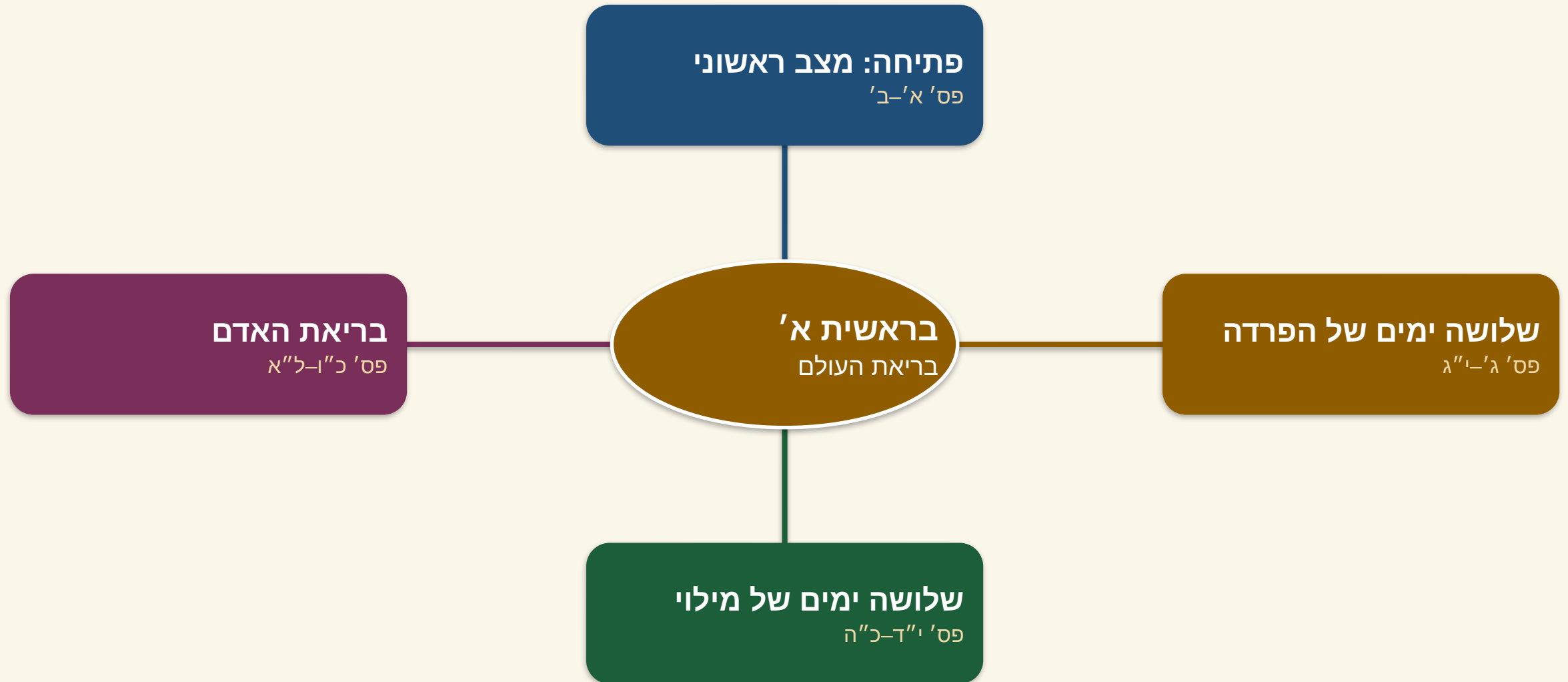
בריאה וברכה

יום ו': חיות ואדם

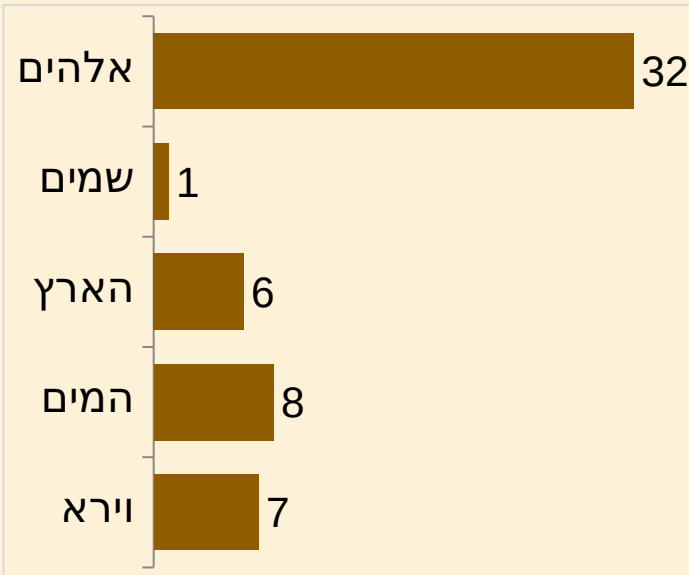
תרשים מקורי · מקור התוכן: בראשית א'

- בששת ימי הבריאה אלוהים בורא בדיבור: אור, רקיע, יבשה וצמחים, מאורות, דגים ועופות, בעלי חיים ואדם.
- מבנה הפרק: שלושה ימים של הפרדה (אור וחושך, מים עליונים ותחתונים, ים ויבשה) ושלושה ימים של מילוי.
- הביטוי החוזר "וירא אלוהים כי טוב" ובסוף "והנה טוב מאוד".
- האדם נברא "בצלמנו כדמותנו" ונצטווה "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו". המזון: עשב וצמחים.
- להמשך הסיפור בבראשית ב', א'-ג': היום השביעי: "ויכל אלוהים... וישבת" - אלוהים מברך וקדש את יום השביעי.

תרשים רעיונות: בריאת העולם

מושג בפרק: מילה מנחה

הגרף: ספירת חמש מילים
בנוסח מכון ממרא, כל פרק א'
(א'-ל"א), ללא ניקוד. לא כולל
תחילות כגון "השמים" בתוך
ספירת "שמים".

איך זה בא לידי ביטוי
בפרק:

"אלהים" מופיע 32
פעמים בא', א'-ל"א,
ומדגיש את האל כנושא
פעולות הבריאה.
בפסוק כ"ז השם מופיע
פעמיים בתיאור בריאת
האדם בצלם.

ספירה בנוסח מכון
ממרא, ללא ניקוד; כולל
מקף, ללא ב', א'-ג'.

מה זה?

מילה או שורש החוזרים בקטע
באופן בולט, לעיתים
במשמעויות שונות, ועשויים
לקשור בין חלקיו ולכוון לרעיון
מרכזי. את התרומה יש להסביר
בהקשר, ולא להסיק מן הספירה
בלבד.

מושג להשוואה: התגלות האל

מה זה?

האלוהים הוא יישות מופשטת, הבוחרת להתגלות לנביאיו ולנבחריו בלבד. ההתגלות היא בדרך כלל בחזיון או בחלום. אך יש לעיתים שהאל מתגלה גם בתופעות טבע ייחודיות: הסנה הבוער, מעמד הר סיני.

בדיקת התאמה לפרק:

אמירה אלוהית המכוונת לבריאה אינה בהכרח התגלות לאדם. בפסוקים ג', ו' וט' עדיין אין אדם ששומע או פוגש את האל. בפסוקים כ"ח-כ"ט יש פנייה לאדם ולאישה. אפשר להשוות בין פנייה זו ובין סיפורי התגלות אחרים, אך אין בפרק תיאור של חלום או חזיון. אין להציג כל "ויאמר אלהים" כדוגמה להתגלות לנביא.

מושג להשוואה: קורבנות

מה זה?

מתנה מן החי או מן הצומח שמביא אדם למקדש לכבוד האל. המתנה מן החי היא בהמות או עופות טהורים הנשחטים במקדש ודמם הנזרק על המזבח משמש כפרה לנפש החוטא. במקרא מצויים סוגים רבים של קורבנות, שהעיקרים ביניהם הם: זבח (נקרא גם שלמים): קורבן זה מובא למקדש ה'על ידי היחיד כתרומה או כנדר לשם בקשת עזרה מהאל.

בדיקת התאמה לפרק:

בבראשית א' אין הקרבת קורבן ואין מזבח. הצמחים שבפסוק י"א נבראים; אין אדם המקריב אותם. גם האמירות "יהי כן" ו"ויאמר אלהים" אינן מעשה הקרבה.

ההגדרה נשמרת כאן כחומר השוואה בלבד. לדוגמה מקראית של מנחות יש לפנות לבראשית ד', ג'-ה', ולא לייחס אותה לפרק א'.

מושג בפרק: מיתוס

מה זה?

סיפור, אגדה. הכוונה לסיפורים המסופרים בתרבויות של עמים שונים אודות מאורעות שהתרחשו בראשית ימות תבל. גיבורי המיתוס הם אלים. סיפורי המיתוס עוסקים באדם, בריאתו וזיקתו לאלוהים. המיתוסים חוברו במשך הדורות, כדי להסביר תופעות שונות בטבע, או לפרש סמלים שהם חלק מסדרי העולם.

איך זה בא לידי ביטוי בפרק ובבגרות:

המושג מופיע בשאלת בגרות שנשאלה על הפרק הזה, ולכן כדאי לחפש אותו בפסוקים ולהסביר את הקשר:

ב. קרא פסוקים 20-22 בקטע שלפניך. יש הטוענים כי המשפט "ויברא אלוהים את התנינים הגדולים" מבטא דה-מיתולוגיזציה (שלילת סיפורי ראשית של עמי הסביבה). הסבר טענה זו.

מושג בפרק: קושי

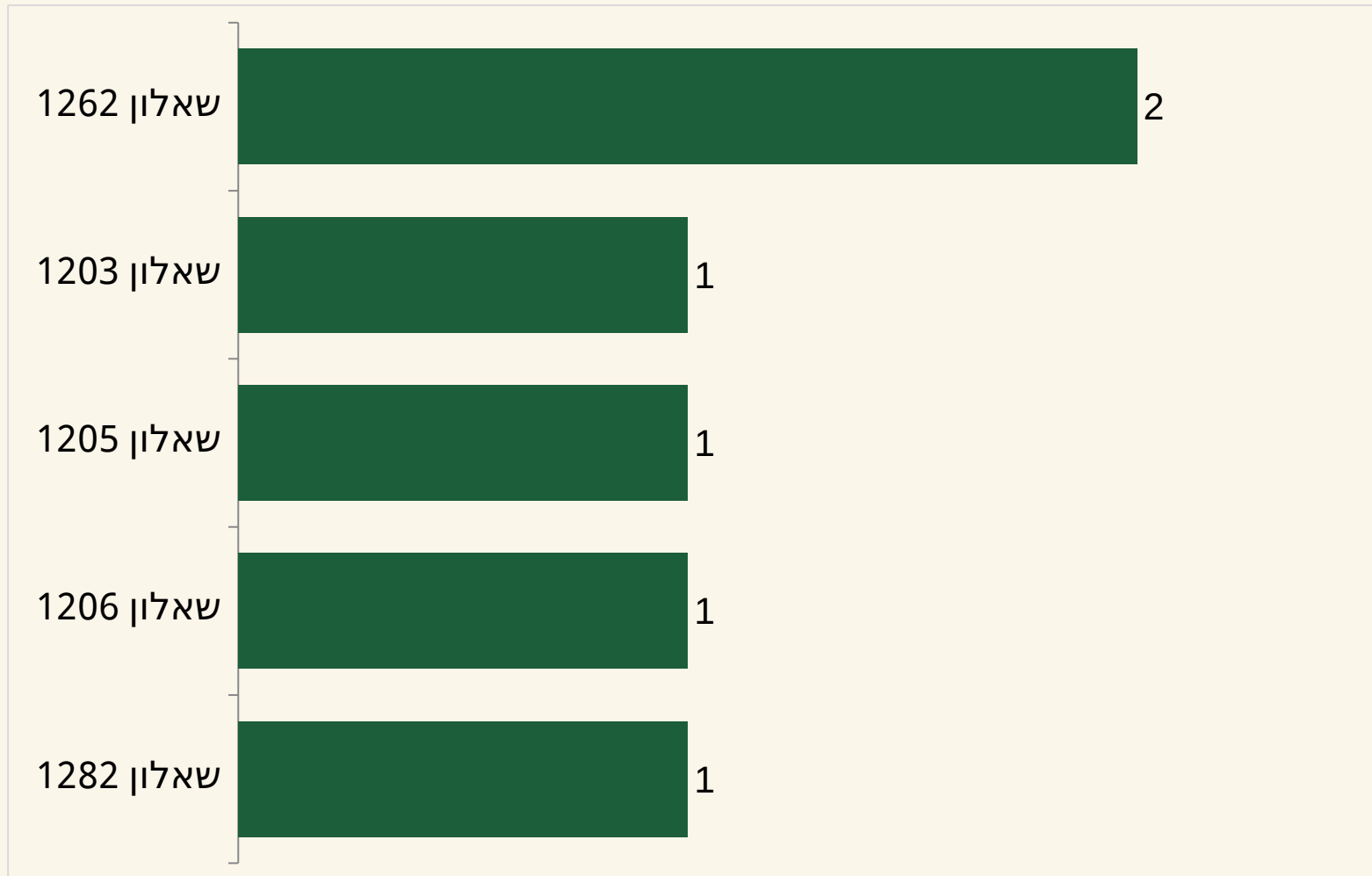
מה זה?

סתירה רעיונית או לשונית בין שני פסוקים בקטע או בין פסוקים בקטעים מרוחקים זה לזה. יישוב הקושי נעשה על ידי פרשנים מסורתיים או ביקורתיים. לעיתים נחלקים ביניהם הפרשנים ולעיתים ישנה תמימות דעים בפרושם. ישנם קשים שעולים מניגוד בין פסוק לתפיסה מוכרת לנו: רעיונית או לשונית.

איך זה בא לידי ביטוי בפרק ובבגרות:

המושג מופיע בשאלת בגרות שנשאלה על הפרק הזה, ולכן כדאי לחפש אותו בפסוקים ולהסביר את הקשר:
(2) אף שהאדם הוא שיא הבריאה, לא נאמר בסיום בריאת האדם המשפט החוזר "וירא אלוהים כי טוב". הבא שני פירושים המיישבים קושי זה. (10 נקודות)

בבגרות: כמה נשאל על בראשית א'

הגרף מראה

כמה שאלות על הפרק מופיעות בכל שאלון במסמך. בסך הכל 6 שאלות ב-6 מועדים/שאלונים.

בבגרות: על מה שואלים על בראשית א'

חורף תשע"ג (שאלון 1203)

◀ מ' ויינפלד כותב:

◀ הדגם מבראשית, ט', 1-7 שתי הרחבות של הרעיונות הבסיסיים, והסבר כל הרחבה.

חורף תשע"ה (שאלון 1205)

◀ בקטע שלפניך יש חזרה על צירופי מילים. (1) ציין מה מדגישה החזרה על צירוף המילים "וירא אלוהים כי טוב". (2) ...

◀ יש הטוענים כי המשפט "ויברא אלוהים את התנינים הגדולים" מבטא דה-מיתולוגיזציה (שלילת סיפורי ראשית של עמי הסב...

חורף תשע"ז (שאלון 1206)

◀ קרא את דברי חדוה דנון:

◀ איזה ביטוי, החוזר בקטע מבראשית, א' שלפניך, יכול לבסס את דברי דנון? הסבר את דבריך.

חורף תשע"ט (שאלון 1282)

◀ (1) על פי פסוקים אלה, האדם הוא שיא הבריאה. בסס קביעה זו על שתי ראיות, והסבר כל ראיה.

◀ אף שהאדם הוא שיא הבריאה, לא נאמר בסיום בריאת האדם המשפט החוזר "וירא אלוהים כי טוב". הבא שני פירושים המייש...

קיץ תש"פ (שאלון 1262)

◀ (1) על פי התיאור שלפניך, אלוהים יוצר סדר בבריאה. בסס קביעה זו על שתי דוגמאות מן הפסוקים האלה. הסבר את דבר...

◀ (1) על פי פסוקים אלה, ציין והסבר שני תפקידים של המאורות. (2) בתרבויות המזרח הקדום המאורות נחשבו לאלים. ת...

בבגרות: על מה שואלים על בראשית א' (המשך)

חורף תשפ"ד (שאלון 1262)

- ◀ ציינו שלושה הבדלים בין הדרך שבה האל בורא את האדם ואת האישה בפרק א' לבין דרך בריאתם בפרק ב', והבדל אחד בין...
- ◀ הסבירו את הקושי שרש"י פותר בפירושו. (2) הסבירו את שני הפתרונות של רש"י לקושי זה.

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ג (שאלון 1203)

א. מ' ויינפלד כותב:

בראשית, ט', 1-7 חוזר על הרעיונות הבסיסיים שנאמרו בקשר לבריאת האדם בבראשית, א', 26-30 [...] אך כאן [ט', 1-7] הורחבו רעיונות אלה והותאמו למצב החדש. ("בראשית", אנציקלופדיה עולם התנ"ך)

(1) הדגם מבראשית, ט', 1-7 שתי הרחבות של הרעיונות הבסיסיים, והסבר כל הרחבה. (4 נקודות)

(2) האם ההרחבות שציינת בסעיף (1) מעידות לדעתך על שינוי לטובה במעמד האדם או על שינוי לרעה במעמדו? נמק. (6 נקודות)

ב. קרא בראשית, ט', 5-6 שלפניך.

(1) על מי חל האיסור הנלמד מפסוקים אלה? (2 נקודות)

(2) הסבר את הנימוק לאיסור זה. (2 נקודות)

פתרון: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ג (שאלון 1203)

תשובות לשאלות (על פי חומר הלימוד לבגרות) - יש לבדוק תשובות אלה

סעיף א': השוואה בין בראשית א' לבראשית ט'

(1) שתי הרחבות של הרעיונות הבסיסיים:

היתר אכילת בשר: בבראשית א' הוגבלו האדם והחיות לאכילת צמחים בלבד. בבראשית ט' (פסוק 3) ישנה הרחבה משמעותית: "כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָהּ... נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל". אלוהים מתיר לנח ולבניו לאכול בעלי חיים.

יחסי "מורא וחת": בבראשית א' בורך האדם בשליטה (רדייה) בטבע. בבראשית ט' (פסוק 2) הרעיון מורחב ליחסים של פחד: "וּמִוֹרָאֲכֶם וּחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ...". השליטה כבר אינה הרמונית, אלא כזו המבוססת על פחד מצד החיות כלפי האדם הצייד.

(2) שינוי לטובה או לרעה? (שאלה של הבעת דעה מנומקת):

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: חורף תשע"ג (שאלון 1203)

אפשרות לשינוי לטובה: ניתן לטעון שהמעמד השתדרג, שכן האדם קיבל סמכות גבוהה יותר להשתמש בבעלי החיים לצורכו (אכילה), מה שמבליט את עליונותו ומרכזיותו בעולם.

אפשרות לשינוי לרעה: ניתן לטעון שזו נסיגה במעמד המוסרי. ההרמוניה המקורית הופרה, והעולם הפך למקום של הרג ופחד. ההיתר לאכול בשר נתפס בחלק מהפרשנויות כוויתור של האל ליצר האלימות של האדם, ולא כאידיאל.

סעיף ב': איסור רצח

(1) על מי חל האיסור: האיסור על שפיכת דם אדם חל על כל בני האדם (בני נח) ואפילו על בעלי חיים שהורגים בני אדם (פסוק 5: "וְאֵת דַּמְּכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ, מִיַּד כָּל חַיָּה אֲדַרְשְׁנִי").

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: חורף תשע"ג (שאלון 1203)

(2) הנימוק לאיסור: הנימוק הוא הזיקה בין האדם לאלוהים – צלם אלוהים. פסוק 6 קובע: "שִׁפְךָ דָם הָאָדָם, בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ, כִּי בְצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם". מכיוון שהאדם נושא ניצוץ אלוהי, פגיעה בו נחשבת לפגיעה בקדושת הבורא עצמו.

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ה (שאלון 1205)

ענה על סעיף א (חובה).

א. בקטע שלפניך יש חזרה על צירופי מילים. (1) ציין מה מדגישה החזרה על צירוף המילים "וירא אלוהים כי טוב". (4 נקודות) (2) הבא מן הקטע צירוף מילים חוזר נוסף, והסבר את תפקידו. (6 נקודות)
ענה על שניים מהסעיפים ב-ד.

ב. קרא פסוקים 20-22 בקטע שלפניך. יש הטוענים כי המשפט "ויברא אלוהים את התנינים הגדולים" מבטא דה-מיתולוגיזציה (שלילת סיפורי ראשית של עמי הסביבה). הסבר טענה זו.

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ה (שאלון 1205) (המשך השאלה)

- ג. קרא פסוקים 26-28 בקטע שלפניך וגם תהלים, ח', 4-9. (1) המשפט "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (בראשית, א', 26) והמשפט "ותחסרהו מעט מאלהים" (תהלים, ח', 6) מתארים את הדמיון בין האדם לאל. כיצד דמיון זה משפיע על מעמד האדם בעולם? בסס את דבריך על כל אחד מן הכתובים. (3 נקודות) (2) בתהלים, ח', 4-5 מובעת השקפה שונה מן ההשקפה בבראשית, א', 26-28 ובתהלים, ח', 6-9 בנוגע למעמד האדם בעולם. הסבר את השוני בהשקפות. בסס את דבריך על הכתוב. (3 נקודות)
- ד. קרא פסוקים 29-30 בקטע שלפניך. (1) תאר את תמונת העולם האידיאלי המצטיירת מפסוקים אלה. (2 נקודות) (2) קרא את הפירוש של שד"ל לפסוק 29.

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ה (שאלון 1205) (המשך השאלה)

"והנה יש לשאול למה לא הזכיר אכילת הבשר לא אצל האדם ולא אצל החיות? וכבר האמינו רבים שלא הותרה שחיטת הבהמות קודם המבול, וזה רחוק מאוד, מאחר שהאדם בטבעו ובהרכבת גופו ובצורת שיניו מוכשר לאכילת הזרעים והבשר בשווה; ואם לא היה רצון הבורא שיאכל בשר, לא היה יוצר גופו מוכשר לכך!"
על פי פירוש שד"ל, יש שמסיקים מפסוק 29 מסקנה מוטעית בנוגע לאכילת בשר. מהי מסקנה זו? מדוע לפי שד"ל מסקנתם מוטעית? (4 נקודות)

פתרון: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ה (שאלון 1205)

פתרון – יש לבדוק פתרון לתשובה זו

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

(1) משמעות החזרה על "וירא אלוהים כי טוב": החזרה מדגישה את ההרמוניה והשלמות של הבריאה. היא באה לציין שכל שלב בבריאה בוצע בדיוק לפי התכנון האלוהי המוקדם, ללא תקלות או מאבקים. בנוסף, האמירה קובעת כי העולם הפיזי הוא חיובי וטוב מיסודו (בניגוד לתפיסות דתיות אחרות הרואות בחומר דבר רע).

(2) צירוף מילים חוזר נוסף ותפקידו:

הצירוף: "וַיְהִי כֵן".

תפקידו: להדגיש את כוחו המוחלט של המאמר האלוהי. ברגע שאלוהים מצווה ("יהי..."), המציאות מצייתת באופן מיידי וללא התנגדות. זהו ביטוי לעליונות האל על הטבע ולכך שהטבע אינו כוח עצמאי אלא כפוף לרצון הבורא.

סעיף ב' (בחירה)

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: חורף תשע"ה (שאלון 1205)

דה-מיתולוגיזציה בפסוק "ויברא אלוהים את התנינים הגדולים": במיתולוגיות של עמי המזרח הקדום (כמו המיתוס הבבלי "אנומה אליש"), התנינים ומפלצות הים היו אלים או יצורים קדומים שנלחמו באל הבורא וניסו למנוע את הסדר בעולם. ספר בראשית מבצע דה-מיתולוגיזציה (שלילת המיתוס) בכך שהוא משתמש בפועל "ויברא" במיוחד עבורם. המסר הוא שהתנינים אינם אלים ואינם מורדים, אלא נבראים רגילים של האל, חלק מהמערכת הטבעית שהוא יצר ושולט בה.

סעיף ג' (בחירה)

(1) השפעת הדמיון לאל על מעמד האדם: הדמיון לאל (בצלם ובדמות, או "מעט מאלוהים") מעניק לאדם מעמד של ריבון ושליט על פני האדמה.

בראשית א': הדמיון לאל מזכה את האדם בברכת השליטה – "וַיְרֵדוּ בְּדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם".

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: חורף תשע"ה (שאלון 1205)

בתהלים ח': הקרבה המהותית לאלוהים ("ותחסרהו מעט מאלוהים") מובילה לכך שאלוהים מפקיד בידיו את ניהול העולם – "תִּמְשִׁילֶהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו".

(2) השוני בהשקפות בתהלים ח' (פסוקים 4–5 מול שאר הפרק): בפרק קיימת מתח בין שתי השקפות:

שפלות האדם (פסוקים 4–5): מול האינסופיות של היקום והכוכבים ("כי אראה שמיך..."), האדם נראה קטן, חלש וחסר חשיבות – "מָה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ".

רוממות האדם (פסוקים 6–9 ובבראשית): האדם הוא שיא הבריאה, בעל כבוד והדר, שתפקידו למשול בטבע. השוני: בעוד שבראשית מדגיש את כוחו של האדם, תהלים ח' 4–5 מזכיר את קטנותו הפיזית מול תפארת הבריאה.

סעיף ד' (בחירה)

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: חורף תשע"ה (שאלון 1205)

(1) תמונת העולם האידיאלי (פסוקים 29–30): העולם האידיאלי מתואר כעולם של צמחונות והרמוניה מוחלטת. אין הרג, אין טריפה ואין פחד בין היצורים. גם האדם וגם חיות השדה ניזונים אך ורק מהצומח ("לכם יהיה לאוכלה... את כל ירק עשב לאוכלה").

(2) פירוש שד"ל לפסוק 29:

המסקנה המוטעית: רבים מסיקים שמאחר שהאל הזכיר רק צמחים, היה איסור לאכול בשר לפני המבול. מדוע היא מוטעית: שד"ל טוען שזה "רחוק מאוד". ההוכחה שלו היא ביולוגית: האדם נברא בטבעו, במבנה גופו ובשיניו כיצור המותאם לאכילת בשר וצמחים כאחד. לדעתו, אלוהים לא היה בורא גוף המותאם לאכילת בשר אם לא היה בכוונתו שהאדם יאכל בשר. לכן, הפסוק מציין את הצומח כעיקר המזון הזמין, אך לא כאיסור על בשר.

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ז (שאלון 1206)

ענה על סעיף א (חובה).

א. קרא את דברי חדוה דנון:

"אחד הרעיונות המרכזיים בספר בראשית הוא שהבריאה מתוכננת ובאה לקיים סדר בעולם." (אתר תנ"ך בחינוך הממלכתי [2016], דנון, ח', הצצה ב"חלון הראווה" של התנ"ך – בראשית א. אוחר ב-9 ביולי 2016 מצ' cms.education.gov.il)

(1) איזה ביטוי, החוזר בקטע מבראשית, א' שלפניך, יכול לבסס את דברי דנון? הסבר את דבריך. (4 נקודות)

(2) האל הבורא יצר סדר בתוהו ובוהו וגם השליט סדר במהלך הבריאה. על פי דברים אלה, מה אפשר ללמוד על היחס בין האל לבין העולם? (3 נקודות)

ענה על אחד מן הסעיפים ב-ג.

ב. קרא פסוק 2 בקטע שלפניך, וגם ישעיה, מ"ה, 7: "יוצר אור ובורא חֶשֶׁךְ עֲשֵׂה שְׁלוֹם וּבֹרֵא רָע אֲנִי ה' עֲשֵׂה כָּל אֵלֶּה".

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ז (שאלון 1206) (המשך השאלה)

- (1) ציין מהי הסתירה בין הכתוב בבראשית, א', 2 ובין הכתוב בישעיה, מ"ה, 7. (2 נקודות)
- (2) על פי הכתוב בבראשית, א', 5 הסבר מה עשוי ליישב את הסתירה שציינת בתת-סעיף ב(1). (3 נקודות)
- ג. (1) קרא פסוקים 14-19 בקטע שלפניך. יש הטוענים שבתיאור של בריאת המאורות יש שלילת מיתוס (דה-מיתולוגיזציה). הוכח טענה זו מן הכתוב, והסבר את דבריך. (3 נקודות)
- (2) על פי תיאור בריאת המאורות, נברא העולם למען האדם. הסבר קביעה זו על פי פסוקים 14-19 בקטע שלפניך. (2 נקודות)

פתרון: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ז (שאלון 1206)

פתרון

שאלה 1

- א. (1) הביטוי שחוזר בקטע מבראשית א' המבסס את דברי דנון הוא: "ויהי כן". הסבר: ה' מצווה על הבריאה מתוך תכנון וסדר, וכל דבר שקורה במציאות וגורם לה להיבנות הוא מתוך הציווי של ה'.
- (2) ניתן להבין על היחס בין האל לעולם שה' קדם למציאות והוא שולט בה באופן מוחלט כיוון שהוא מחוץ לה ולא חלק ממנה. דברים אלו מבטאים תפיסת אלוהות מופשטת.
- ב. (1) הסתירה היא שבבראשית נאמר שה' ברא רק את האור ואילו בישעיה מודגש שה' ברא גם את האור וגם את החושך.
- (2) הפתרון לסתירה הוא שבכך שה' נתן שם לחושך ("ולחושך קרא לילה") הוא בעצם ברא אותו וזאת למרות שהחושך הוא רק היעדר האור.

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: חורף תשע"ז (שאלון 1206)

ג. (1) תיאור בריאת המאורות הארוך והמפורט נועד על מנת לשלול את התפיסה האלילית לפיה המאורות הם מעין אלים. לכן אומר הכתוב במפורט: "ויברא אלוהים את שני המאורות הגדולים את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים." לכן הכתוב מתאר גם את בריאת האור ביום הראשון וגם את בריאת המאורות ביום הרביעי.

(2) העולם נברא למען האדם. דבר זה בולט בתפקידים של המאורות: "והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים" כלומר תפקידם של השמש והירח לקבוע את לוח השנה כולל החגים. למשל הופעת הירח קובעת את תחילת החודש וכך נקבע זמן החגים.

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ט (שאלון 1282)

ענה על סעיף א (חובה).

א. (1) על פי פסוקים אלה, האדם הוא שיא הבריאה. בסס קביעה זו על שתי ראיות, והסבר כל ראייה. (15 נקודות)
(2) אף שהאדם הוא שיא הבריאה, לא נאמר בסיום בריאת האדם המשפט החוזר "וירא אלוהים כי טוב". הבא שני פירושים המיישבים קושי זה. (10 נקודות)

ענה על אחד מן הסעיפים ב-ג.

ב. בפסוק 27 נאמר שאלוהים ברא את האדם "בצלמו בצלם אלוהים ברא אותו". (1) מהו הקושי התיאולוגי (האמוני) העולה מן השימוש במילה "בצלמו" בפסוק זה? (7 נקודות) (2) קרא את שני הפירושים שלפניך:
פירוש רבי יוסף בכור שור: בצלמו – כלומר: בצלמו של אדם. פירוש הרב קוק: עיקר הצלם הוא החופש הגמור שאנו מוצאים באדם שעל כן הוא בעל בחירה. (אברהם יצחק הכהן קוק, לנבוכי הדור, משכל, 2014, עמ' 27)

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ט (שאלון 1282) (המשך השאלה)

הסבר את הפירוש של כל אחד מן הפרשנים לקושי שצינת בתת-סעיף (1). (8 נקודות)

ג. קרא את הקטעים שלפניך מן השיר "בראשית" מאת חיים חפר.

[...] וביום השישי הוא יצר חיות בחלד, את הפילים, האיילות, את הצבועים; ובאותו היום ממש, הוא ברא אדם בצלם, הוא ברא אדם בצלם אלוהים – ויהי ערב ויהי בוקר – יום שישי.

והאדם אילף כל בהמה. והאדם חרש באדמה. והאדם המציא את הגלגל. והאדם השיט ספינות על גל. והאדם ריסן את הקיטור. והאדם טס מעלה כציפור. והאדם כבש כוכבי מרום. והאדם ברא את האטום.

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ט (שאלון 1282) (המשך השאלה)

והארץ הייתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום. וביום הראשון הבדיל אלוהים בין חושך לאור – ויהי אור [...] וביום חמישי הוא יצר חיים במים ובאותו היום פרחו בני הכנף אל השמיים; וביום השישי הוא ראה כי מעשהו תם – וישבות מכל מלאכתו ולא ברא את האדם – וירא אלוהים כי טוב.

(חפר, ח', ספר הפזמונים של חיים חפר, ידיעות אחרונות, 1981, עמ' 92)

(1) כתוב נקודת דמיון אחת בין תיאור בריאת האדם בבראשית, א' שלפניך ובין תיאור בריאת האדם בשיר "בראשית". בסס את דבריך על שני הקטעים. (5 נקודות) (2) לפי שיר זה, מהי הביקורת של חפר על מעשי האדם? לדעתך, האם הביקורת בשיר מוצדקת? נמק את דבריך. (10 נקודות)

פתרון: בראשית א'

מועד: חורף תשע"ט (שאלון 1282)

פתרון

שאלה מספר 1

סעיף א

(1) (יש לציין שתי ראיות בלבד)

האדם נברא אחרון כשהכול מוכן לקראתו – מה שמעיד על חשיבותו.

"וירדו בדגת הים..." (26) – האדם בורך בשליטה על החיות.

"ויברא אלוהים את האדם בצלמו" (27) – האדם נברא בצלם אלוהים.

"פרו ורבו..." (28) – האדם בורך בברכת פרו ורבו.

(2) פירוש אחד – לאדם יש חופש בחירה בין טוב לרע ואינו טוב מיסודו, על האדם להוכיח שהוא טוב בחייו ובמעשיו.

פירוש שני – בפסוק 31 נאמר "וירא אלוהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" – אמירה זו כוללת גם את האדם.

סעיף ב

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: חורף תשע"ט (שאלון 1282)

(1) הקושי הוא – כיצד ייתכן שאלוהים ברא את האדם בצלמו ובדמותו, כשאנו יודעים שאלוהים הוא מופשט, ואין לו צלם ודמות פיזיים? (2) לפי רבי יוסף בכור שור – הצלם עליו מדובר בפסוק הוא של האדם ולא של האל. לפי הרב קוק – הצלם אינו פיזי, הוא תכונה שיש לאדם והיא חופש בחירה.

סעיף ג

(1) נקודת דמיון (יש לציין אחת בלבד)

האדם נברא ביום השישי

האדם נברא בצלם אלוהים

האדם שולט בחיות

(2) הביקורת של חפר על מעשי האדם היא שהאדם חוטא בחטא הגאווה (היבריס), הוא שולט בחיות ובעולם, יוצר טכנולוגיה שנותנת לו יתרון על שאר הברואים ואף מהווה גורם הרסני לעולם ומשמיד אותו – על ידי פצצת האטום. לפי השיר, לאחר השמדת העולם אלוהים חוזר על מעשה הבריאה אך הפעם ללא האדם, ואז כתוב "וירא אלוהים כי טוב" – עולם ללא אדם הוא עולם טוב.

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: חורף תשע"ט (שאלון 1282)

אפשרות א' – לדעתי הביקורת של חפר מוצדקת, ניתן לראות את השפעתו ההרסנית של האדם בעולם, האדם מכלה את משאבי הטבע, גורם להתחממות גלובלית ולהכחדה מתמשכת של מיני החיות שבעולם.

אפשרות ב' – לדעתי הביקורת של חפר אינה מוצדקת, משום שהאדם משתמש בטכנולוגיה גם למטרות חיוביות ומנסה לשמור על העולם. לדוגמה, ישנן ארצות רבות המתחייבות לשמור על איכות הסביבה על ידי מחזור ומציאת מקורות אנרגיה חלופיים וידידותיים לסביבה.

(הכתוב הנ"ל מהווה הצעה לתשובה וכל תשובה אחרת מנומקת היטב - תתקבל)

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

ענה על סעיף א' (חובה).

א. קרא פסוקים 2-23 שלפניך. (1) על פי התיאור שלפניך, אלוהים יוצר סדר בבריאה. בסס קביעה זו על שתי דוגמאות מן הפסוקים האלה. הסבר את דבריך. (12 נקודות) (2) הסדר שאלוהים יוצר בבריאה בא לידי ביטוי גם במבנה של סיפור הבריאה. הבא שתי דוגמאות לאמצעים ספרותיים הבונים את הסדר בסיפור הבריאה. הסבר כל אחת מן הדוגמאות. (13 נקודות)

(שים לב: סעיפים ב-ג של השאלה בעמוד הבא.)

תנ"ך, קיץ תש"פ, מס' 1282

ענה על אחד מן הסעיפים ב-ג.

ב. קרא פסוקים 14-19 שלפניך. (1) על פי פסוקים אלה, ציין והסבר שני תפקידים של המאורות. (8 נקודות) (2) בתרבויות המזרח הקדום המאורות נחשבו לאלים. תיאור בריאת המאורות שבבראשית, א' מנוגד לתפיסה זו. בסס קביעה זו על הכתוב. הסבר את דבריך. (7 נקודות)

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262) (המשך השאלה)

ג. (1) קרא פסוקים 29-30 שלפניך. מפסוקים אלה עולה תיאור של עולם הרמוני. הסבר כיצד הרמוניה זו באה לידי ביטוי בפסוקים. בסס את דבריך על הכתוב. (6 נקודות) (2) קרא גם בראשית, ט', 2-4 וישעיה, י"א, 6-7. איזה תיאור מן התיאורים שבמקורות האלה עולה בקנה אחד עם תיאור העולם בבראשית, א', 29-30, ואיזה מהם מנוגד לו? נמק את תשובתך ובסס אותה על הכתוב בשני המקורות. (9 נקודות)

פתרון: בראשית א'

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

פתרון

1. א. (1) שתי דוגמאות מתוך בראשית פרק א' לכך שה' יצר סדר בבריאה:

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אֹר וַיְהי אֹר. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וּלַחֹשֶׁךְ קִרְא לַיְלָה וַיְהי עֶרֶב וַיְהי בֹקֶר יוֹם אֶחָד." (פסוקים 3-5) ניכר כי ה' מפריד בין האור והחושך וכך למעשה יוצר את מציאות היום והלילה כשני דברים נפרדים ומסודרים שמכאן והלאה יחזרו על עצמם פעם אחר פעם.

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְקוֹוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וְתֵרָאָה הַיַּבֵּשָׁה וַיְהִי כֵן." (פסוק 9) ניכר כי ה' קובע מקום מיוחד למים בו הם נאספים וכך מתגלה היבשה. נוצר סדר במציאות בהפרדת הים והיבשה המאפשר ליצורי המים לחיות בים ולחיות ולבהמות לחיות ביבשה.

(2) אמצעים ספרותיים הבונים את הסדר בסיפור הבריאה:

החזרה בסיומו של כל יום על האמירה: "ויהי ערב ויהי בוקר יום...". חזרה זו יוצרת הבחנה ברורה בין הימים ומשרה תחושה של סדר בגלל שלכל אחד מששת ימי הבריאה יש את האופי הייחודי שלו הנפרד מן הימים האחרים. אופי זה נובע ממה שנברא בו: בראשון האור, בשני הרקיע, בשלישי היבשה והצמחייה, ברביעי המאורות, בחמישי הדגים והעופות ובשישי החיות והאדם.

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

ההדרגתיות של הבריאה אשר במסגרתה ה' מתחיל בבריאת האור שהוא הפשוט ביותר ומסיים בבריאת האדם שהוא המורכב ביותר. הבריאה מתחילה בדומם עוברת לצומח ולחי ובסופה מתוארת בריאת האדם כנזר הבריאה.

ההקבלה אשר באה לידי ביטוי בקשר שבין היום הראשון בו נברא האור ליום הרביעי בו נבראו המאורות, בין היום השני בו נברא הרקיע ליום החמישי בו נבראו העופות העפים ברקיע, ובין היום השלישי בו נבראה היבשה והצמחייה ליום השישי בו נבראו חיות היבשה והאדם האוכלים את הצומח. ניכר שיש כאן שני מעגלים המקבילים זה לזה וכך מושלמת הבריאה באופן מסודר.

ב. (1) תפקידי המאורות:

"לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה" זאת היות וביום זורחת השמש (המאור הגדול) וכך היום מואר, ואילו בלילה הירח עולה (המאור הקטן) והאור שלו חלש בהרבה.

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

"וְהָיָה לְאַתָּת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים" מאורות השמים מסייעים בקביעת זמני המועדים והשנים. זאת כיוון שעל פי התורה החודש מתחיל במולד הירח, אך את השנה קובעים גם תוך התחשבות במצב השמש. (לכן מְעַבְּרִים שנים)

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

(2) בתיאור בריאת המאורות מודגש כי ה' הוא שברא אותם וסידר את מסלוליהם ברקיע השמים. הכתוב בכוונה מפרט את בריאת המאורות, בכדי שיהיה ברור כי ממש את כולם ה' ברא: "וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמָּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת הַמָּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת הַמָּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים. וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ. וְלִמְשַׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב." מכאן שהמאורות אינם אליים אלא חלק בלתי נפרד מן הנבראים ואת כל תכונותיהם העניק להם הבורא.

ג. (1) ההרמוניה העולה מפסוקים 29-30:

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתְתִי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֶת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פֶּרִי עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם
וְהָיָה לְאֹכְלָהּ. וְלֹכֵל חַיֵּית הָאָרֶץ וְלֹכֵל עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלֹכֵל רֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת כָּל יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וְיָהִי
כֵן." מִדֹּגֶשׁ כִּי הֵן הָאָדָם וְהֵן הַחַיּוֹת מִגְּבֻלִים לֹאכִילֵה צִמְחוֹנִית בְּלִבָּד שֶׁל יֶרֶק הָעֵשֶׂב. מִכָּאן שֶׁאֵין מָקוֹם לְטֶרֶף וּלְשִׁפִּיכוֹת
דָּמִים, וְהָעוֹלָם הוּא מָקוֹם הַרְמוֹנִי וְצִמְחוֹנִי בּוֹ כָּל הַחַיּוֹת וּבְנֵי הָאָדָם יִכּוּלִים לַחַיּוֹת בְּבִיטְחוֹן.
(2) בְּבִרְאשִׁית ט' 2-4 נֹאמַר לֵנַח וּבְנִיו לְאַחֵר הַמַּבּוּל:

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

"וּמִזְרָאֲכֶם וּחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חֵית הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכָל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל דְּגֵי הַיָּם בְּיָדְכֶם נִתְּנוּ. כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חִי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָה כִּיֶּרֶק עֵשֶׂב נִתַּתִּי לָכֶם אֶת כָּל: אֲךָ בִּשְׂרָר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ." מקור זה מנוגד לבראשית א' כי כאן הותר לבני האדם לאכול את החיות (אך ללא הדם). לכן גם ברור מדוע מורא ופחד האדם יהיה מוטל מכאן והילך על החיות שיפחדו מכך שהאדם יצוד אותן.
לעומת זאת בישעיהו י"א 6-7 נאמר:

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

"וְגַר זֵאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנִמְרַע עִם גְּדֵי יִרְבֵּץ וְעֶגְל וְכִפִּיר וּמְרִיא יִחְדּוּ וְנֶעַר קֶטָן נִהַג בָּם. וּפְרָה וְדֹב תִרְעֶינָה יִחְדּוּ יִרְבְּצוּ יִלְדִּיָּהֶן וְאַרְיֵה כִּבְקָר יֹאכֹל תֶּבֶן." מקור זה הוא שמתאים לבראשית א' כי כאן חוזרת ההרמוניה שבמסגרתה אף יצור חי לא פוגע באחר בכדי לטרוף אותו. כולם הופכים מחדש לצמחוניים ולכן הפרה והדוב יכולים לרעות יחדיו כי שניהם הופכים לאוכלי עשב ואפילו האריה יאכל תבן כמו הבקר.

חורף נבצרים התשפ"ב

שאלה 1: קראו בראשית, פרק א', פסוקים ב'–ל"א.

ענו על סעיף א' (חובה).

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

א. קרא פסוקים ב'–כ"ג. (1) על פי התיאור שלפניך, אלוהים יוצר סדר בבריאה. בסס קביעה זו על שתי דוגמאות מן הפסוקים האלה. הסבר את דבריך. (12 נקודות) (2) הסדר שאלוהים יוצר בבריאה בא לידי ביטוי גם במבנה של סיפור הבריאה. הבא שתי דוגמאות לאמצעים ספרותיים הבונים את הסדר בסיפור הבריאה. הסבר כל אחת מן הדוגמאות. (13 נקודות)

ענו על אחד מן הסעיפים ב-ג.

ב. קרא פסוקים י"ד–י"ט. (1) על פי פסוקים אלה, ציין והסבר שני תפקידים של המאורות. (8 נקודות) (2) בתרבויות המזרח הקדום המאורות נחשבו לאלים. תיאור בריאת המאורות שבבראשית, פרק א' מנוגד לתפיסה זו. בסס קביעה זו על הכתוב. הסבר את דבריך. (7 נקודות)

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

ג. (1) קרא פסוקים כ"ט–ל'. מפסוקים אלה עולה תיאור של עולם הרמוני. הסבר כיצד הרמוניה זו באה לידי ביטוי בפסוקים. בסס את דבריך על הכתוב. (6 נקודות) (2) קרא גם בראשית, פרק ט', פסוקים ב'–ד' וישעיה, פרק י"א, פסוקים ו'–ז'. איזה תיאור מן התיאורים שבמקורות האלה עולה בקנה אחד עם תיאור העולם בבראשית, פרק א', פסוקים כ"ט–ל', ואיזה מהם מנוגד לו? נמק את תשובתך ובסס אותה על הכתוב בשני המקורות. (9 נקודות)

פתרון- יש לבדוק פתרון זה

שאלה 1: בראשית פרק א'

סעיף א' (חובה)

(1) שתי דוגמאות לכך שאלוהים יוצר סדר בבריאה:

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

הפרדה (דיפרנציאציה): הבריאה אינה ערבוב מקרי, אלא סדרת פעולות של הפרדה בין יסודות. למשל, ביום הראשון אלוהים מבדיל בין האור לבין החושך (פסוק ד'), וביום השני הוא מבדיל בין המים העליונים למים התחתונים (פסוק ו'). פעולת ההבדלה יוצרת גבולות ברורים בעולם.

קביעת תחומים (תיחום): ביום השלישי אלוהים מצווה על המים להיקוות אל מקום אחד כדי שתיראה היבשה (פסוק ט'). בכך הוא יוצר סדר גאוגרפי קבוע המאפשר חיים ביבשה, בניגוד למצב ה"תהו ובהו" שבו הכל היה מכוסה מים.

(2) שני אמצעים ספרותיים הבונים את הסדר בסיפור הבריאה:

נוסחאות חוזרות: השימוש בביטויים קבועים כמו "ויהי ערב ויהי בוקר יום..." ו-"וירא אלוהים כי טוב". חזרות אלו יוצרות מקצב קבוע ותחושה של תהליך מתוכנן, מסודר ושיטתי.

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

מבנה של הקבלה (התאמה): קיימת הקבלה בין שלושת הימים הראשונים (ימי התשתית) לשלושת הימים האחרונים (ימי האכלוס). למשל: ביום הראשון נברא האור, וביום הרביעי המקביל לו נבראו המאורות הנושאים את האור. סדר זה מוכיח כי הבריאה נעשתה בתכנון מוקדם של "בית" (תשתית) ואז "דיירים" (תכולה).

סעיף ב' (בחירה)

(1) שני תפקידים של המאורות (פסוקים יד–יט):

תפקיד קוסמי/זמני: להבדיל בין היום ובין הלילה ולשמש כלי לקביעת לוח הזמנים: "והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים" (קביעת חגים, עונות ומחזורי זמן).

תפקיד פונקציונלי: להאיר על הארץ – לספק אור פיזי הנחוץ לקיום החיים בעולם.

(2) ביסוס הניגוד לתפיסת המזרח הקדום (דה-מיתולוגיזציה): בתרבויות השכנות (כמו בבבל) השמש והירח נחשבו לאלים עצמאיים וחזקים. המקרא מוריד אותם לדרגת "פקידים" או כלים בידי האל:

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

היעדר שמות: הכתוב נמנע מלקרוא להם "שמש" ו"ירח" (שמות אלים במזרח הקדום) ומשתמש בכינויים טכניים: "המאור הגדול" ו-"המאור הקטן".

נבראים כפופים: הם נוצרו רק ביום הרביעי במאמר פי, ותפקידם הוא "למשול" ביום ובלילה רק כנציגי האל, ולא ככוחות עצמאיים.

סעיף ג' (בחירה)

(1) ביטוי להרמוניה בעולם (פסוקים כט–ל): ההרמוניה באה לידי ביטוי בצמחונות אידיאלית: אלוהים קובע כי גם האדם וגם כל בעלי החיים יאכלו רק מן הצומח ("את כל עשב זרע זרע... לכם יהיה לאוכלה"). בעולם זה אין טריפה, אין הרג ואין פחד בין היצורים – כולם ניזונים מאותו מקור ללא אלימות.

(2) השוואה למקורות נוספים:

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

בראשית ט', ב-ד: תיאור זה מנוגד להרמוניה שבפרק א'. לאחר המבול, אלוהים מתיר לאדם לאכול בשר ("כירק עשב נתתי לכם את כל"), וקובע כי חיות יפחדו מהאדם ("ומוראכם וחתכם יהיה על כל חיית הארץ"). זהו עולם של חוסר הרמוניה ומאבק.

ישעיה י"א, ו-ז: תיאור זה עולה בקנה אחד עם ההרמוניה שבפרק א'. הנביא מתאר חזון לעתיד לבוא שבו תוחזר הצמחונות והשלום בין החיות: "וגר זאב עם כבש... ואריה כבקר יאכל תבן". זהו "תיקון" של המציאות וחזרה למצב האידיאלי של ראשית הבריאה.

חורף תשפ"ג

שאלה 1

קראו בראשית, פרק א', פסוקים י"ד-י"ט.

ענו על סעיף א' (חובה).

א. (1) על פי פסוקים אלה, ציינו שלושה תפקידים של המאורות. בססו את דבריכם על הכתוב. (15 נקודות)

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

- (2) יש הטוענים כי תיאור בריאת המאורות תופס מקום מרכזי בסיפור הבריאה. בססו טענה זו על שתי ראיות מן הכתוב, והסבירו אותן. (10 נקודות)
- ענו על אחד מן הסעיפים ב-ג.
- ב. (1) יש הטוענים שיש סתירה בין תיאור בריאת המאורות בפסוקים י"ד–י"ט ובין המתואר בפסוקים ג'–ה'. הסבירו מהי סתירה זו. (7 נקודות)
- (2) קראו את פירוש הרמב"ן לפסוק י"ד.
- "הנה האור נברא ביום ראשון ומאיר ביסודות, וכאשר נעשה הרקיע בשני [...] ומנע אותו [הרקיע] מהאיר ביסודות התחתונים [...] כאשר נבראת הארץ בשלישי היה בה חושך ולא אור, ועתה ברביעי רצה הקדוש ברוך הוא שיהיו ברקיע מאורות מגיעים אור לארץ. וזה טעם 'ברקיע השמים להאיר על הארץ', כי [האור] היה למעלה מן הרקיע ולא יאיר על הארץ".
- הסבירו כיצד הרמב"ן פותר את הסתירה שציינתם בתת-סעיף (1). (8 נקודות)

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

ג. (1) יש הטוענים כי בתיאור בריאת המאורות באה לידי ביטוי מגמה של ביטול מיתוס (דה-מיתולוגיזציה). הסבירו טענה זו. (8 נקודות)

(2) אחרים טוענים כי בתיאור המאורות באה לידי ביטוי מגמה של קבלת המיתוס ואימוצו. הסבירו טענה זו. (7 נקודות)
שאלה 1

סעיף א' (חובה)

(1) תפקידם של המאורות (על התלמיד לציין שלושה תפקידים ולבסס):
"להבדיל בין היום ובין הלילה" – ליצור הפרדה בין שעות היום לשעות הלילה.
"והיו לאותות" – לשמש כסימנים, כמו ארבעת כיווני הרוח.
"ולמועדים" – להורות על זמנים מיוחדים, כמו חגים.
"ולימים ושנים" – ליצירת לוח השנה, הימים והשנים.
"ולהאיר על הארץ" – להטיל אור.

(2) תיאור בריאת המאורות תופס מקום מרכזי בסיפור הבריאה (על התלמיד להביא שתי ראיות לביסוס טענה זו ולהסבירן):

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

תיאור בריאת המאורות מובא באריכות, ביחס ליתר תיאורי הבריאה (פסוקים י"ד-י"ט, שישה פסוקים). פירוט יתר בתיאור בריאת המאורות: "ויעש אלוהים את שני המאורות הגדולים את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים".

בתיאור בריאת המאורות, מפורטים התפקידים השונים שנועדו להם: "... להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים... להאיר על הארץ". (תיתכנה תשובות נוספות).

סעיף ב'

(1) הסתירה: כיצד ייתכן שרק בפסוקים י"ד-י"ט, ביום הרביעי לבריאה, מתוארת בריאת המאורות השונים מטילי האור, והרי בפסוקים ג'-ה', ביום הראשון לבריאה, מתוארת בריאת האור?

פתרון: בראשית א' (המשך)

מועד: קיץ תש"פ (שאלון 1262)

(2) הרמב"ן פותר את הסתירה באומרו, שהמאורות נבראו עוד ביום הראשון לבריאה, זהו האור שנברא. אך עם יצירת הרקיע ביום השני, הרקיע חסם ומנע מן המאורות להאיר על הארץ. רק ביום הרביעי, גרם אלוהים למאורות להאיר מן הרקיע על הארץ, לכן נאמר בפסוק י"ז: "וייתן אותם אלוהים ברקיע השמים להאיר על הארץ".

סעיף ג'

(1) בתיאור בריאת המאורות באה לידי ביטוי מגמה של ביטול מיתוס: במיתוסים הקדומים, המאורות נחשבו לאלים בעלי כוחות. בתיאור בריאתם בבראשית, ישנו דגש על כך שאלוהים האחד והיחיד ברא אותם וקבע את תפקידיהם השונים, מה שמעיד שהם חסרי כוחות וכפופים לאל הבורא.

פתרון: בראשית א' (המשך)

קטע מעורב במסמך המקור: סוף תשובון חורף תשפ"ג (מאורות) ושאלת חורף תשפ"ד

(2) בתיאור בריאת המאורות באה לידי ביטוי מגמה של קבלת המיתוס ואימוצו, כי נאמר שה' נותן למאורות את השליטה על היום ועל הלילה, הם המושלים בשעות השונות: "את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה... ולמשול ביום ובלילה". או: מעצם הענקת התפקידים השונים למאורות, להם ניתנת הקביעה של "לאותות ולמועדים ולימים ושנים..." – ניתן למאורות הכוח של קביעת הזמנים השונים עלי אדמות (עונות, ימים, שנים...).

חורף תשפ"ד

שאלה 1

קראו בראשית, פרק א', פסוקים כ"ו–ל"א ובראשית, פרק ב', פסוקים ה'–כ"ה.

ענו על סעיף א' – חובה.

א. ציינו שלושה הבדלים בין הדרך שבה האל בורא את האדם ואת האישה בפרק א' לבין דרך בריאתם בפרק ב', והבדל אחד בין הפרקים בתפקיד שניתן לאדם.

ענו על אחד מן הסעיפים ב-ג.

ב. קראו את פירוש רש"י לפרק א', פסוק כ"ז.

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ד, שאלון 1262 · השאלה בשקפים 73 ו־85–86

"זכר ונקבה ברא אותם. ולהלן הוא אומר 'ויקח אחת מצלעותיו וגו' ' (בראשית ב')? מדרש אגדה שְׁבָרָאן שני פרצופים בְּבְרִיאָה ראשונה, ואחר כך חֶלְקוֹ. ופשוטו של מקרא: כאן הודיעך שנבראו שניהם ב[יום] שישי ולא פירש לך כיצד ברייתן [כיצד נבראו]".

(1) הסבירו את הקושי שרש"י פותר בפירושו. (5 נקודות)

(2) הסבירו את שני הפתרונות של רש"י לקושי זה. (10 נקודות)

ג. יש הטוענים כי תיאור האל והדרך שבה הוא ברא את העולם על פי בראשית, פרק ב' עוררו קשיים, והפתרון שלהם הוא בתיאור שבבראשית, פרק א'.

(1) בנוגע לאל, ציינו קושי אחד שעולה מן התיאור שבפרק ב', ונפתר באמצעות התיאור שבפרק א'. (8 נקודות)

(2) הסבירו כיצד התיאור בפרק א' פותר את הקושי שציינתם. (7 נקודות)

פתרון

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ד, שאלון 1262 · סעיף א'

הבדלים בין הדרך שבה האל בורא את האדם והאישה בפרק א' לבין בריאתם בפרק ב' (על התלמיד לציין שלושה הבדלים):

בפרק א' האדם והאישה נבראו יחד, ואילו בפרק ב' האדם נברא ראשון והאישה נבראת אחריו למענו ומצלעו.

בפרק א' האדם והאישה נבראו בצלם ה', ואילו בפרק ב' האדם נברא מעפר האדמה.

בפרק א' ה' "בורא" את האדם, יצירה של יש מאין, לעומת פרק ב' בו ה' "יוצר" את האדם, יצירה של יש מיש.

בפרק א' ה' בורא את האדם אחרון לאחר שברא את העולם וכל פרטיו, ואילו בפרק ב' האדם נברא ראשון ואחריו נבראו יתר הפרטים.

הבדל בין הפרקים בתפקיד שניתן לאדם:

בפרק א' תפקידו של האדם לשלוט בעולם ואילו בפרק ב' תפקידו מוגבל לגן העדן, לשמור עליו ולעבדו.

סעיף ב'

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ד, שאלון 1262 · סעיף ב'

(1) הקושי שפותר רש"י בפירושו: כיצד ייתכן שבפרק א' נאמר שהאדם נברא כזכר ונקבה יחדיו והרי בפרק ב' נאמר שקודם האדם נברא ואחריו (וממנו) נבראה האישה?

(2) שני הפתרונות של רש"י לקושי זה:

בתחילה, בפרק א' נברא האדם, זכר ונקבה בגוף אחד (אנדרוגינוס), ובפרק ב' מתואר כיצד ה' הפריד וחילק את האדם לשניים – זכר ונקבה.

בפרק א' נמסר תיאור כללי ולא מפורט של בריאת האדם, זכר ונקבה. פרק ב' מפרט כיצד נעשתה בריאת האדם: הזכר קודם ואחריו הנקבה.

סעיף ג'

(1) קושי הנוגע לתיאור האל העולה בפרק ב' ונפתר באמצעות תיאור בפרק א': כיצד ייתכן שה' מתואר כמי שבורא את העולם באמצעות פעלים אנושיים: "וייצר... ויטע... ויצמח...", כשהוא כביכול "נוגע" בעולם והרי הוא כל יכול?

פתרון: בראשית א' (המשך)

סוף פתרון חורף תשפ"ד (סעיף ג') ותחילת שאלת חורף תשפ"ה

(2) בפרק א' האל מתואר כ"בורא" יש מאין, ה' בורא באמצעות אמירה, ללא נגיעה בעולם. הוא מטיל הוראות על כוחות הטבע השונים וקובע את תפקידם.

חורף תשפ"ה

שאלה 1: קראו בראשית, פרק א', פסוקים כ"ו-כ"ט וגם פרק ב', פסוקים ז'-ט"ו. ענו על סעיף א' – חובה.

א. (1) תיאור בריאת האדם ותפקידו בעולם בפרק א' שונה מן התיאור שבפרק ב'. הסבירו את השוני בין פרק א' ובין פרק ב' בנוגע לתיאור בריאת האדם ובנוגע לתיאור תפקיד האדם בעולם. (15 נקודות)

(2) קראו פרק א', פסוקים כ"ו-כ"ז ופרק ב', פסוק ז'. יש הטוענים כי שני התיאורים של בריאת האדם משלימים זה את זה, ויש הטוענים כי שני התיאורים סותרים זה את זה. לדעתכם, האם שני התיאורים של בריאת האדם משלימים זה את זה או סותרים זה את זה? הסבירו את תשובתכם, ובססו אותה על הכתוב בשני הפרקים. (10 נקודות)

פתרון: בראשית א' (המשך)

שאלת חורף תשפ"ה, שאלון 1262 (המשך)

ענו על אחד מן הסעיפים ב-ג.

ב. קראו פרק א', פסוק כ"ו.

(1) הסבירו שני קשיים תיאולוגיים (דתיים-אמוניים) שעולים מפסוק זה. (5 נקודות)

(2) קראו את דברי הפרשנים שלפניכם.

רב סעדיה גאון: "בצלמנו כדמותנו - שליט".

רמב"ם: "וכיוון שהאדם התייחד בעניין מופלא מאוד שבו [...] ובשל אותו עניין, כלומר השכל האלוהי הדבק בו, נאמר על האדם שהוא בצלם אלוהים ובדמותו". (מורה נבוכים, חלק א', פרק א')

לאיזה קושי מתייחסים הפרשנים, ומהו הפתרון שמציע כל אחד מהם לקושי? נמקו את תשובתכם, ובססו אותה על הכתוב. (10 נקודות)

ג. קראו בראשית, פרק א', פסוקים כ"ו-כ"ט, בראשית, פרק ב', פסוקים כ'-כ"ד וגם את דברי ג' ברזלי שלפניכם.

פתרון: בראשית א' (המשך)

שאלת חורף תשפ"ה, שאלון 1262 (המשך)

"ערך השוויון בין זכרים לנקבות מאפיין [...] את שני סיפורי הבריאה, אך כל אחד מהם מגיע אליו בנתיב אחר. למעשה, אפשר לראות כאן שני רבדים בשוויון האדם, הבנויים זה על גבי זה". (ג' ברזלי, בראשית היתה משמעות, הוצאת ידיעות אחרונות – ספרי חמד, 2012, עמ' 57)

(1) הביאו ראיה אחת מסיפור הבריאה הראשון וראיה אחת מסיפור הבריאה השני המחזקות את דברי ג' ברזלי, והסבירו מדוע כל אחת מן הראיות האלה מחזקת את דבריו. (10 נקודות)

(2) הביאו ראיה אחת מסיפור הבריאה שבפרק ב' הסותרת את דברי ג' ברזלי, ונמקו מדוע ראיה זו סותרת את דבריו. (5 נקודות)

תשובות

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ה, שאלון 1262 · סעיף א' (1)

(1) בריאת האדם: בבראשית פרק א' אלוהים מציג תכנון מוקדם לבריאת האדם "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ". האדם נברא בצלם אלוהים, בשונה מיתר הברואים. ואילו בבראשית פרק ב' האדם נברא מעפר הארץ. תפקיד האדם בעולם: בבראשית פרק א', התפקיד שאלוהים מייעד לאדם הוא להתרבות ולהתפזר בארץ, לשלוט בארץ, לנצל את משאביה ולשלוט על בעלי החיים. ואילו בבראשית פרק ב' תפקיד האדם הוא לעבוד ולשמור על גן-עדן.

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ה, שאלון 1262 · סעיף א' (2)

(2) תיתכנה שתי הטענות (על התלמיד להסביר ולבסס). לדוגמה: שני התיאורים של בריאת האדם משלימים זה את זה, בפרק א' התיאור הנמסר הוא כללי מדי ולא מובן: "ויברא אלוהים את האדם בצלמו באלוהים ברא אותו", לא מוסבר כיצד האדם נברא, ואילו בפרק ב', מפרטים ומסבירים: "וייצר ה' אלוהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים". הכתוב בפרק ב' משלים ומסביר את אופן בריאת האדם בצלם ה', המוזכר בפרק א'. האדם נוצר על ידי ה' מעפר האדמה, וה' הפיח בו רוח חיים.

או: שני התיאורים של בריאת האדם סותרים זה את זה, בפרק א', ניכרת קירבה ייחודית של האדם ל-ה'. האדם נברא "בצלם ה'", בדמותו של האל. לעומת פרק ב', בו האדם נברא מחומר, מעפר האדמה: "וייצר ה' אלוהים את האדם עפר מן האדמה".

סעיף ב'

(1) שני קשיים תיאולוגיים העולים מפסוק כ"ו:

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ה, שאלון 1262 · סעיף ב'

כיצד ייתכן שה' מדבר בלשון רבים והרי הוא אל אחד ויחיד?

כיצד ייתכן שהאדם נברא בצלם, בדמות ה', והרי האל מופשט, חסר צורה?

(2) שני הפרשנים מתייחסים לקושי: כיצד ייתכן שהאדם נברא בצלמו של אלוהים אם לאלוהים אין דמות? הרב סעדיה גאון טוען כי הכוונה בצלמו, בדמותו של האל, מבחינת השליטה בעולם. כמו שאלוהים שולט בעולם כך האדם ישלוט באדמה ובעלי החיים. לביסוס: "...וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ...". הרמב"ם טוען כי הכוונה בצלמו של אלוהים, היא מבחינת החכמה והבינה. אם האדם עתיד לשלוט באדמה ובעלי החיים, הוא צריך להיות בעל תבונה כמעט אלוהית. "והשכל האלוהי דבק בו".

סעיף ג'

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ה, שאלון 1262 · סעיף ג' (1)

(1) ראיות המחזקות את דברי ג' ברזלי: בסיפור הבריאה הראשון, ניתן לראות כי האדם והאישה נבראו יחדיו והם שווים במעמדם. לביסוס: "ויברא אלוהים את האדם בצלמו בצלם אלוהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם". בנוסף, שניהם מקבלים ברכות ושליטה על הארץ ועל בעלי החיים. לביסוס: "ויברך אתם אלוהים... וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים...". בסיפור הבריאה השני, גם ניתן לראות שוויון בין האדם לאישה, באופן בו האדם לא היה שלם עד שלא נבראה האישה: "ולאדם לא מצא עזר כנגדו". רק לאחר בריאת האישה, עצם מעצמותיו של האדם, האדם הפך לשלם ודבק באשתו: "ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי". רק איתה, עם הצלע החסרה לו, האדם מרגיש שלם. כמו כן, השוויון בין המינים, בא לידי ביטוי בהתאחדותם יחד: "ודבק באשתו והיו לבשר אחד".

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ה, שאלון 1262 · סעיף ג' (2)

(2) ראיה הסותרת את דברי ברזלי: היא העובדה שהאדם קורא לאישה בשמה, הענקת השם מעידה על בעלות ולא על שוויון. כמו שהאדם קורא לכל שאר בעלי החיים בשמם, כך הוא גם מעניק לאישה את שמה. לביסוס: "ויאמר האדם ... לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת". או: האישה נבראת למען האדם וממנו, כאילו כל ייעודה הוא למען האדם. לביסוס: "...ולאדם לא מצא עזר כנגדו. ויפל תרדמה על האדם... ויבן ה' אלוהים את הצלע אשר מקן האדם לאשה ויבאה אל האדם".

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשפ"ד (שאלון 1262)

1. קראו בראשית, פרק א', פסוקים כ"ו–ל"א ובראשית, פרק ב', פסוקים ה'–כ"ה. ענו על סעיף א' – חובה.

א. ציינו שלושה הבדלים בין הדרך שבה האל בורא את האדם ואת האישה בפרק א' לבין דרך בריאתם בפרק ב', והבדל אחד בין הפרקים בתפקיד שניתן לאדם.

ענו על אחד מן הסעיפים ב–ג.

ב. קראו את פירוש רש"י לפרק א', פסוק כ"ז.

"זכר ונקבה ברא אותם. ולהלן הוא אומר 'ויקח אחת מצלעותיו וגו' ' (בראשית ב')? מדרש אגדה שבראם שני פרצופים בבריאה ראשונה, ואחר כך חלקם. ופשוטו של מקרא: כאן הודיעך שנבראו שניהם ב[יום] שישי ולא פירש לך כיצד בריאתן [כיצד נבראו]".

(1) הסבירו את הקושי שרש"י פותר בפירושו. (5 נקודות) (2) הסבירו את שני הפתרונות של רש"י לקושי זה. (10 נקודות)

שאלת בגרות: בראשית א'

מועד: חורף תשפ"ד (שאלון 1262) (המשך השאלה)

ג. יש הטוענים כי תיאור האל והדרך שבה הוא ברא את העולם על פי בראשית, פרק ב' עוררו קשיים, והפתרון שלהם הוא בתיאור שבבראשית, פרק א'.

(1) בנוגע לאל, ציינו קושי אחד שעולה מן התיאור שבפרק ב', ופתרו באמצעות התיאור שבפרק א'. (8 נקודות) (2)
הסבירו כיצד התיאור שבפרק א' פותר את הקושי שציינתם. (7 נקודות)

שאלת בגרות: חורף תשפ"ב, שאלון 1262, שאלה 1 (1/2)

קראו בראשית, פרק ב', פסוקים א'-ג'. ענו על סעיף א (חובה). א. יש הטוענים שסיפור הבריאה שבפרק א' מסתיים בפרק א', פסוק ל"א, ויש הטוענים שהוא מסתיים בפרק ב', פסוק ג'. (1) הביאו מפרק ב', פסוקים א'-ג' הוכחה אחת שיכולה לבסס את הטענה שהסיפור מסתיים בפרק א', פסוק ל"א, והסבירו אותה. (10 נקודות) (2) על פי הטענה שהסיפור מסתיים בפרק ב', פסוק ג', שיאו של מעשה הבריאה הוא היום השביעי. הביאו מפרק ב' פסוקים א'-ג' שתי הוכחות המבססות את הטענה ששיאו של מעשה הבריאה הוא היום השביעי, והסבירו כל אחת מן ההוכחות. (15 נקודות)

ענו על אחד מן הסעיפים ב-ג. ב. קראו גם שמות, פרק כ', פסוקים ח'-י"א ודברים, פרק ה', פסוקים י"ב-ט"ו. (1) מהו הנימוק למצוות השבת לפי שמות, ומהו הנימוק לפי דברים? הסבירו את תשובתכם ובססו אותה על הכתובים. (8 נקודות) (2) למי נועדה השבת על פי בראשית, פרק ב'? למי נועדה השבת על פי שמות, פרק כ' ודברים, פרק ה'? הציעו הסבר להבדל בין הכתובים האלה. (7 נקודות)

[קישור לשאלון המלא](#)

שאלת בגרות: חורף תשפ"ב, שאלון 1262, שאלה 1 (2/2)

ג. קראו את דברי דן פרת שלפניכם. "השבת, מעין המצאת זמן אנושי, היא תרומה ייחודית של היהדות לתרבות העולם. בתרבויות אחרות נעשתה חלוקת הזמן על פי תנועת גרמי השמיים, שייצגו את זמן האלים, הלא הוא זמן הטבע וזמן של עונות השנה. השבוע והשבת המסיימת אותו מופיעים על במת ההיסטוריה כהגדרה חדשה של הזמן – שבוע שאיננו רבע חודש, רבע סיבוב של הירח, אלא ששת ימי מעשה ויום מנוחה אחד. השבת, לפיכך, היא ביטוי להשקפה שוויונית קיצונית מבחינה חברתית, הרואה ביזמן האדם את המפתח לחלוקת העיתים (הזמנים) [...]. אף שהשבת, המייצגת תפישת זמן מהפכנית, חוזרת מדי שבעה ימים, ואילו שאר החגים, המייצגים תפישת זמן שמרנית, מצוינים רק אחת לשנה, קדושה השבת וחשובה מהם." (פרת, ד', "זמן ויהדות: בימים ההם בזמן הזה", מסע אחר, masa.co.il/article)

(1) על פי דברי פרת, מה תרמה השבת לתרבות העולם? ציינו שתי תרומות והסבירו אותן. (8 נקודות) (2) על פי דברי פרת, למי נועדה השבת? האם דבריו עולים בקנה אחד עם הנאמר בבראשית, פרק ב', פסוקים א'-ג'? נמקו את דבריכם. (7 נקודות)

[קישור לשאלון המלא](#)

פתרון: בראשית א'

פתרון חורף תשפ"ב, שאלון 1262 · השאלה בשקפים 87–88 (מקור: שאלון משרד החינוך)

פתרון

1. א. (1) הוכחה אחת מפרק ב' פסוקים א'-ג' לכך שסיפור הבריאה מסתיים בפרק א' פסוק ל"א: בסיפור הבריאה מתואר כיצד אלוהים בורא בכל יום דבר חדש ואילו ביום השבת המתואר בפרק ב' פסוקים א'-ג' מודגש כי ביום השבת לא ברא ה' דבר: "וַיִּכַּל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה." מכאן שסיפור הבריאה מסתיים בסיומו של היום השישי.

1. א. (2) שתי הוכחות לכך ששיאו של מעשה הבריאה הוא היום השביעי:
"וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם" כלומר רק ביום השביעי הושלמה מלאכת הבריאה של השמים והארץ וכל מה שבתוכם. השלמה זו היא שיאה של הבריאה.

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ב, שאלון 1262 · השאלה בשקפים 87–88 (מקור: שאלון משרד החינוך)

"וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ" רק היום השביעי קיבל ברכה וקדושה לזמן עצמו. בתפיסה של התנ"ך הקדושה היא המימד הגבוה ביותר המקרב את האדם לה'. מכאן ששבת היא השיא של מעשה הבריאה המביא אותו למקום הכי גבוה ונאצל.

1. ב. (1) בספר שמות הנימוק למצוות השבת מתרכז בזיכרון מעשה בראשית של בריאת העולם בשישה ימים על ידי ה', וכמו שה' עבד שישה ימים ונח בשביעי כך גם אנו מצווים לעבוד שישה ימים ולנוח בשבת: "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ" (שמות פרק כ' פסוק י"א)

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ב, שאלון 1262 · השאלה בשקפים 87–88 (מקור: שאלון משרד החינוך)

לעומת זאת בספר דברים פרק ה' הנימוק לשבת הוא: זכר ליציאת מצרים ומודגש בה ההיבט החברתי של מנוחת העבדים. שבת נועדה בכדי שהעבד מחוסר הזכויות שלך יוכל לנוח כמוך ובכך היא יוצרת שוויון בין האדונים לעבדים. כך ניתן לראות את יום השבת כביטוי ליציאת מצרים ששחררה את בני ישראל מעבדותם: "לִמְעַן יָנוּחַ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ כָּמוֹךָ, וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה עַל כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" (דברים פרק ה' פסוקים יד-טו)

1. ב. (2)

על פי בראשית פרק ב' השבת נועדה לכלל נבראי העולם, לעומת זאת על פי שמות פרק כ' ודברים פרק ה', המתארים את מעמד הר סיני, השבת נועדה דווקא לבני ישראל ולא לעמים האחרים.

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ב, שאלון 1262 · השאלה בשקפים 87–88 (מקור: שאלון משרד החינוך)

הסבר להבדל בין הכתובים האלה: בתחילה ה' רצה שכל הבריאה תהיה מבורכת ומקודשת בזכות יום השבת, אך בהמשך בגלל חטאי בני האדם הוא החליט לקחת רק עם אחד ולתת לו את הברכה והקדושה של השבת. כי שאר העמים עדיין לא ראויים לכך. הכוונה הייתה שעם ישראל ישפיע לטובה על שאר העמים וכך באחרית הימים הם כולם יזכו לברכה ולקדושה הזאת.

1. ג. (1)

על פי דברי דן פרת בקטע השבת תרמה לתרבות העולם:

הגדרת זמן חדשה שלא נובעת מן הטבע של עונות השנה, אלא מצרכי האדם ליום מנוחה שבועי. לכן הוא קורא לה "זמן האדם".

השבת מייצגת השקפה שוויונית קיצונית מבחינה חברתית לפיה לכולם מגיע לנוח יום אחד בשבוע, לרבות השכבות הנמוכות של העבדים. כלומר השבת תרמה לביסוס השקפת השוויון החברתי.

1. ג. (2)

פתרון: בראשית א' (המשך)

פתרון חורף תשפ"ב, שאלון 1262 · השאלה בשקפים 87–88 (מקור: שאלון משרד החינוך)

על פי דברי פרת השבת נועדה לתרבות של כלל עמי העולם ולא רק לעם ישראל. דבריו עולים בקנה אחד עם הנאמר בבראשית פרק ב' פסוקים א'-ג'. היות ושם השבת מוזכרת ביחס לכלל הנבראים שנבראו בששת ימי הבריאה: "הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צֶבַאֲם". כולם זוכים ליהנות מן הברכה והקדושה של יום השבת. בשלב זה עם ישראל כלל לא מוזכר.

מקורות ותמונות

נוסח הפסוקים: "מקרא על פי המסורה", דרך ספריא (sefaria.org), רישיון CC BY-SA.

שאלות ופתרונות הבגרות: מסמך השאלות והפתרונות לבגרות בתנ"ך.

ההסברים נכתבו על ידי מכין המצגת בהסתמך על האתרים textologia.net ו-sofpasuk.com (בפרפראזה, עם קרדיט), ואם לא נמצא באתרים סיכום לפרק, על סמך הכתוב. לא נבדקו על ידי מורה.

המושגים: "מילון מושגים - תנ"ך", קמפוס אורט. הקישור בין המושג לפרק, המפות והתרשימים הם של מכין המצגת.

תמונה (נחלת הכלל): , | Stroganov School - The Creation of the World - 23.2 - Detroit Institute of Arts
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stroganov_School_-_The_Creation_of_the_World_-_23.2_-_Detroit_Institute_of_Arts.jpg

תמונה (נחלת הכלל): | 02 Michael Willmann, Willmann Creation of the World (detail)
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Willmann_Creation_of_the_World_\(detail\)_02.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Willmann_Creation_of_the_World_(detail)_02.jpg)

תמונה (נחלת הכלל): | 04 Michael Willmann, Willmann Creation of the World (detail)
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Willmann_Creation_of_the_World_\(detail\)_04.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Willmann_Creation_of_the_World_(detail)_04.jpg)

תמונה (נחלת הכלל): | 03 Michael Willmann, Willmann Creation of the World (detail)
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Willmann_Creation_of_the_World_\(detail\)_03.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Willmann_Creation_of_the_World_(detail)_03.jpg)

תמונה (נחלת הכלל): | 01 Michael Willmann, Willmann Creation of the World (detail)
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Willmann_Creation_of_the_World_\(detail\)_01.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Willmann_Creation_of_the_World_(detail)_01.jpg)

מענה מותאם: חורף תשפ"ד, סעיף א'

מסגרת המענה

השאלה בשקפים 85-86 עוסקת בבריאת האדם והאישה, לא בשבת. זו הצעת מענה חדשה, לא תשובון רשמי.

הבדלים בסיפור

שלושה הבדלים אפשריים: בא' הזכר והנקבה מתוארים יחד; בב' האדם קודם והאישה נבנית מצלעו. בא' שניהם בצלם; בב' האדם מעפר ונשמת חיים. בא' בעלי החיים נבראים לפני האדם; בב', ז' וי"ט, האדם מתואר לפני יצירת בעלי החיים. זהו הבדל בסדר הסיפור.

תפקיד האדם

תפקיד: בא', כ"ח, ריבוי, מילוי הארץ ורדייה; בב', ט"ו, עבודה ושמירה בגן. יש להציג הבדלים נפרדים ולבסס כל אחד במראה מקום.

מענה מותאם: חורף תשפ"ד, סעיף ב'

הקושי

הקושי: בפרק א' נאמר "זכר ונקבה ברא אותם", ואילו בב' האישה נבנית מצלע האדם לאחר יצירתו.

המדרש

הפתרון המדרשי שמביא רש"י: בריאה ראשונה של שני פרצופים ואחר כך הפרדתם. זהו מדרש, לא תיאור מפורש בפסוק.

פשוטו של מקרא

פשוטו של מקרא לפי רש"י: א' מוסר ששניהם נבראו ביום השישי, בלי לפרט כיצד; ב' מפרט את אופן הבריאה. כך הסיפורים משלימים, ולא מחייבים סתירה בזמנים.

מענה מותאם: חורף תשפ"ד, סעיף ג'

הקושי

קושי אפשרי: בפרק ב', ז' וכ"א-כ"ב, האל מתואר כיוצר מעפר, מפיח נשמה ובונה מצלע. תיאור זה עשוי להיקרא כהגשמה של אל בעל פעולות גופניות.

בריאה במאמר

בפרק א' מתוארת בריאה במאמר: "ויאמר אלהים". פרטי המגע הגופני אינם מתוארים, והאל מצווה ומסדר את העולם. כך אפשר להציע פתרון לקושי ההגשמה.

איך לבסס תשובה

יש להציג את הקושי כתוצאה של דרך קריאה, לא לטעון שהטקסט מחייב אל גופני. אין צורך להגדיר את "ברא" תמיד כיש מאין כדי לבסס את התשובה.

מקורות לבדיקת בראשית א'

[נוסח בראשית א' - מכון ממרא](#)

[נוסח בראשית ב' - מכון ממרא](#)

[רש"י על בראשית א' - דעת](#)

[רמב"ן על בראשית א' - דעת](#)

[אבן עזרא על בראשית א' - ויקיטקסט](#)

שאלון חורף תשפ"ד, 1262, עמ' 2 · העתק באתר תנ"ך ממלכתי. קישור מלא בעמוד הספר ובתצוגת הקריאה. בדיקה: 23.10.2026.